

FILM U KNJIŽNICI: STRUČNE KOMPETENCIJE KNJIŽNIČARA ZA RAD S FILMSKIM ZBIRKAMA

dr.sc. MIRKO DUIĆ □ Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru

dr.sc. MARTINA DRAGIJA IVANOVIĆ □ Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru

Uvod. Obrazovanjem, tj. stjecanjem specifičnih znanja, vještina ili stručnih kompetencija knjižničari mogu povećati kvalitetu zbirke i usluga koje pružaju. Neka od osnovnih znanja i stajališta potrebnih knjižničarima jesu (...) sposobnost da prepoznaju potrebe korisnika, znanje i razumijevanje kulturne raznolikosti, znanje o knjižničnoj građi od koje se sastoje zbirke i poznavanje načina pristupanja građi, razumijevanje i sklonost načelima javnog servisa, imaginacija, vizija i otvorenost za nove ideje i praksu.¹

U članku A. Horvat i M. Laszlo navedene su različite teme što ih mora obuhvatiti obrazovanje knjižničara za rad sa zbirakama. To su: (...) *poznavanje ciljeva i namjene vlastite institucije, poznavanje potreba njezinih različitih stalnih i povremenih porabnika i predmetnog područja odnosno predmetnih stručnjaka u tom području. Ono pretpostavlja i znanje stranih jezika, nakladništva, knjižarstva, dobavljaštva, računovodstva, poslovnog dopisivanja, te poznavanje bibliografskih, nakladničkih i drugih popisa građe, svih književnih pomagala i cjelokupnog radnog procesa u knjižnici.*²

Već na osnovi navedenih znanja, vještina i stajališta potrebnih knjižničarima možemo zaključiti da je njihovo obrazovanje izazovan pothvat. Ono zahtijeva svestrane, intelektualno znatiželjne i stručno osposobljene osobe koje nemaju predrasuda prema različitim kulturama. Stoga ne čudi da se u preporukama za povećanje i održanje kvalitete u finskim narodnim knjižnicama upravo dovoljan broj obrazovanih i kompetentnih knjižničara smatra temeljnim pokazateljem kvalitete knjižničnih usluga.³

Filmske zbirke i stručne kompetencije knjižničara

Sve veći broj narodnih knjižnica u Hrvatskoj ima filmske zbirke. Pri izgradnji filmskih zbirki potrebna su različita znanja i vještine da bi se uspješno mogle obavljati aktivnosti poput selekcije filmova, katalogizacije i klasifikacije, otpisa i promidžbe filmova te informiranja korisnika knjižnice, vrednovanja i dugotrajnog očuvanja filmova. Za tzv. filmske knjižničare osobito je važno poznavanje različitih aspekata filma kao što su njegova povijest, suvremena filmska kretanja, poznavanje različitih tipova filmova (igrani, dokumentarni, animirani...), kao i poznavanje

filmskih sklonosti korisnika i potencijalnih korisnika knjižnice, ponude filmova u drugim ustanovama i medijima te poznavanje tehničkih obilježja medija na kojima su filmovi pohranjeni kako bi se mogli primjereno smjestiti, koristiti i dugotrajno očuvati.

U IFLA-inim *Smjernicama za audiovizualnu i multimedij-sku građu u knjižnicama i drugim ustanovama* izričito se navodi kako bi studiji knjižničarstva i informacijskih znanosti trebali upoznati svoje studente s mogućnostima audio-vizualne i multimedijske građe u knjižnicama te da bi trebalo osigurati izborne kolegije koji će omogućiti detaljnija znanja onima koji se žele dalje specijalizirati.⁴ Također se navodi kako je važno da knjižničar koji radi s knjigama poznaje literaturu, ali da je jednako važno da knjižničar koji radi s audio-vizualnom građom poznaje film, umjetnost, glazbu i sl.⁵ Upravo takva razmišljanja potvrđuju tezu članka da knjižničari koji se u narodnim knjižnicama brinu o filmu i drugoj multimedijskoj građi moraju imati dodatnu naobrazbu s područja filmske umjetnosti.

Mato Kukuljica u članku o vrednovanju filmskoga gradiva u arhivima piše kako je za utvrđivanje vrijednosti i kriterija prosudbe filmskoga gradiva potrebno temeljito poznavati nacionalnu kulturnu baštinu, povijest i specifičnosti razvoja hrvatske kinematografije, kao i poznavati nastanak i razvoj europskoga i svjetskoga filma, glavnih smjerova i odrednica svjetske književnosti te likovnih i glazbenih umjetnosti kao bitnih činitelja u nastanku filmskog djela.⁶ Kukuljica piše iz perspektive filmskog arhivista, no smatramo da su specifična znanja koja navodi jednako korisna i knjižničarima odgovornima za filmske zbirke.

Međutim, iako je prepoznata potreba za specijaliziranim znanjima za knjižničare koji rade s filmom, pitanje je koliko su ta znanja zastupljena u obrazovnoj praksi. Tako L. Widzinski upozorava da je tijekom 20. st. zbog trajnih predrasuda prema netiskanom medijima i njihova nerazumijevanja obrazovanje za medijsko knjižničarstvo bilo rijetkost, a ako je i postojalo, uglavnom je bilo nekonzistentno. Autoricu također čudi i zapanjuje dugo trajanje takve situacije unatoč središnjoj ulozi koju film, video i televizija imaju u suvremenom životu. Čak i kada se medijske teme uključe u kurikulum knjižničarskih

¹ IFLA/UNESCO Public library manifesto, 1994. URL: <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994> (10. veljače 2015.).

² Horvat, Aleksandra; Laszlo, Marija. *Obrazovanje knjižničara za osnivanje, obnovu i vođenje knjižničnih zbirki*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 37, 3-4(1996): 37.

³ Ministry of Education and Culture, Finland. *Quality recommendation for public libraries*, 2011., str. 11.

⁴ IFLA. *Smjernice za audiovizualnu i multimedij-sku građu u knjižnicama i drugim ustanovama*, 2005: 10. URL: <http://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (10. veljače 2015.).

⁵ Isto, str. 11.

⁶ Kukuljica, Mato. *Vrednovanje filmskoga gradiva*. // *Hrvatski filmski ljetopis*, 14, 56(2008): 85.

škola, pristupa im se iz tehnološke perspektive, a ne iz perspektive korisnika i sadržaja. Widzinski zaključuje da se stoga vještine povezane s medijskim knjižničarstvom većinom stječu na poslu, a ne u učionici ili kao dio stručnog usavršavanja.⁷

U Hrvatskoj se o problematici uvođenja filmske kulture u kurikulum govori već niz godina. Majcen i Turković opisali su povijesni slijed uvođenja filmske kulture unutar programa medijske pismenosti. Već 1960-ih godina u hrvatske osnovne i srednje škole uvodi se nastava filmske kulture, a u 1990-im godinama audio-vizualni su mediji uključeni u nastavne programe pod nazivom *medijski odgoj*. Spomenuti autori, međutim, upozoravaju na to da u Hrvatskoj postoji problem u provedbi tog tipa nastave jer u školama najčešće nema tehničkih uvjeta, a često je ta nastava posve potisnuta drugim nastavnim sadržajima ili je u nastavnim programima uopće nema.⁸ Stoga nije neobično da studenti na fakultete ipak dolaze s uglavnom nedovoljnim znanjem o filmu. Velik je to izazov za sve studije povezane s filmskom i medijskom tematikom, a neposredno i za studije informacijskih znanosti i knjižničarstva.

Osobito korisnim za filmsko obrazovanje knjižničara čini se prijedlog N. Gilića da se pri oblikovanju koncepta filmskog obrazovanja za cjelokupni obrazovni sustav uzme u obzir program Škole medijske kulture *Dr. Ante Peterlić*⁹, koju već godinama organiziraju Hrvatski filmski savez i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Gilić navodi kako program filmskog obrazovanja te škole osim temeljnih filmskih znanja obuhvaća i snimanje filmova te nudi komparativno zamišljene kolegije u kojima se filmsko znanje dovodi u korelaciju s književnim, likovnim ili glazbenim znanjima.¹⁰ Komparativni filmski kolegiji mogu biti osobito prikladni za obrazovanje knjižničara jer se u knjižnicama čuvaju različiti tipovi dokumenata. Stoga će znanja o tematskim ili kojim drugim sličnostima pojedinih djela, bez obzira na to na kojem su mediju objavljena, knjižničarima omogućiti da pri opisu i prezentaciji tih djela korisnicima daju dodatnu informacijsku vrijednost. Komparativna znanja knjižničarima također mogu biti korisna pri odabiru, izlučivanju i vrednovanju tih djela, kao i tijekom različitih drugih aktivnosti izgradnje zbirke.

Jedna od vrlo korisnih stručnih kompetencija za izgradnju filmskih zbirki jest i poznavanje filmskih kanona. A. Karass ističe da se kanon *može opisati kao skup djela koja se smatraju najvažnijima ili najznačajnijima u određenom polju*.¹¹ Osim kanona formiranih prema kvaliteti, u literaturi se spominju i kanoni formirani prema dostupnosti. A. K. Collins upućuje na to kako je izgledno da *kanon više neće biti ono najbolje od svega što je napisano, već ono što je najlakše dostupno*.¹² Upravo je takav pristup u izgradnji filmskih zbirki najveći izazov za knjižničare. Moguće je zamisliti knjižničnu zbirku sastavljenu od popularnih filmova koji su najlakše dostupni za nabavu, a privlačni su velikom broju korisnika. Knjižnica s popularnom zbirkom postaje dio distribucijskog lanca

popularnih djela u kojemu se kanoni oblikuju na temelju široke medijske zastupljenosti i popularnosti filmova. Pri tome je, međutim, problem to što mnogi vrijedni filmovi ostaju izvan popularnih kanona jer su široj javnosti nepoznati, a ako netko i zna da postoje, teško se može do njih doći. Pitanje dostupnosti nasuprot kvaliteti ponovno otvara raspravu koja se već dugo vodi u području knjižničarstva: koji je glavni kriterij pri odabiru građe – kvaliteta ili potražnja? Koje kvalitete i znanja moraju imati knjižničari koji se bave izgradnjom zbirke ako se želi izbjeći opisani scenarij, odnosno ako ustrajavaju na izgradnji zbirke na temelju dostupnosti građe koja uglavnom proizlazi iz nakladničkih interesa i preferencija? *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice* upućuju na to da *narodne knjižnice trebaju osigurati jednakost u pristupu nizu izvora koji zadovoljavaju potrebe korisnika za obrazovanjem, informacijama, razonodom i osobnim razvojem*¹³, a to je moguće postići samo ako knjižničari izgrađuju zbirke na temelju najviših stručnih i etičkih načela.

G. Handman¹⁴ zabrinut je za prirodu i smjer razvoja filmskih zbirki te navodi brojne okolnosti koje otežavaju njihovu izgradnju: teškoće u nalaženju filmova koji se bave određenom temom, problemi pronalaženja distribucijskih izvora, visoka cijena filmova za knjižnice itd. Te okolnosti utječu na to da se zbirke često izgrađuju linijom manjeg otpora. Tada knjižnice ponajprije nabavljaju popularne naslove i relativno jeftinu filmsku publicistiku namijenjenu masovnom tržištu, tj. filmove koji se bez znatnijeg napora mogu dobiti od službenih dobavljača. Prema Handmanu, na stvaranje zbirke linijom manjeg otpora utječe to što knjižničari izgradnju filmske zbirke često smatraju sporednom aktivnošću, a ne nečim što je u njihovu profesionalnom fokusu. Pritom slikovito opisuje tu situaciju riječima: *Bez vještina ili vremena da se plovi kompliciranim vodama odabira i nabave, mnogo je jednostavnije odrediti pravocrtnu putanju i postaviti brod na upravljanje autopilotom*.¹⁵

Opisani je problem usko povezan s pitanjem stručnih kompetencija knjižničara jer se može barem djelomice ublažiti ako knjižničari dobro poznaju područje filma – njegovu povijest, kanonska djela, filmske klasike i ugledne autore različitih vrsta filmova. Uz ta znanja, i uz zanimanje za vrijedne a manje popularne filmove, knjižničari se mogu oduprijeti sirenskom zovu najpopularnijih naslova. Posjedovanje širokoga i temeljitog znanja o filmu polazišna je pretpostavka da knjižničari mogu pronaći vrijedne filmove za zbirku, posebno ostvarenja koja nisu nametnuta jakim marketinškim projektima. Stoga predmetno, sadržajno i temeljito poznavanje filma pripada bitnim stručnim kompetencijama knjižničara. Tom je znanju komplementarna stručna kompetencija poznavanja tržišne ponude filmova, ponuditelja filmova u zemlji i inozemstvu te analognih i digitalnih distribucijskih kanala filmova. Samo ako posjeduju i ta znanja, knjižničari mogu pronalaziti i nabavljati nekomercijalne i manje komercijalne a kvalitetne filmove.

7 Widzinski, Lori. *The evolution of media librarianship: A tangled history of change and constancy*. // SIMILE: Studies In Media & Information Literacy Education, 1, 3(2001): 1.

8 Majcen, Vjekoslav; Turković, Hrvoje. *Kinematografija u Hrvatskoj - Izvještaj o stanju*. // Hrvatski filmski ljetopis, 7, 27(2001): 56.

9 Danas se ta škola zove Škola medijske kulture *Dr. Ante Peterlić*.

URL: http://www.hfs.hr/smk_arhiva.aspx (26. veljače 2016.).

10 Gilić, Nikica. *Sustav medijskog obrazovanja*. // Hrvatski filmski ljetopis, 9, 36(2003): 54.

11 Karass, Alan. *Canon, cultural memory, and positive knowledge in humanities education*. // Music Reference Services Quarterly, 10, 3-4(2008): 121.

12 Collins, Amanda. K. *Collection development, digitization and the canon debate*, 2000.

URL: <https://sites.google.com/site/mandacoll/collectiondevelopmentandthecanon> (10. veljače 2015.).

13 IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2. izd. (ur. C. Koontz i B. Gubbin). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., str. 66.

14 Handman, Gary. *A view outside the mainstream*. // American Libraries (studeni 2003.), str. 38.

15 Isto, str. 38.

Pitanje koje se nameće i o kojemu ćemo više govoriti u nastavku teksta jest kako organizirati i provesti edukaciju knjižničara u području filma. Kada se govori o obrazovanju knjižničara, valja uzeti u obzir činjenicu da postoje tri oblika usvajanja i usavršavanja knjižničarskih kompetencija: formalni, neformalni i informalni.¹⁶ Neformalno je učenje organizirano učenje koje se provodi izvan redovitoga školskog sustava i može, ali ne mora, rezultirati potvrdom o uspješno svladanom programu. Informalno obrazovanje definira se kao samoobrazovanje koje se provodi prema individualnim "projektima učenja", čiji je "projektant" i "izvođač" osoba koja uči. Često se naziva i iskustvenim učenjem.¹⁷ Razlog zašto u tekstu skrećemo pozornost na oblike učenja upravo je potreba razumijevanja prilika u Hrvatskoj.

U Hrvatskoj su u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti akreditirana tri programa u sklopu kojih se školuju i knjižničari. Na temelju analize programa knjižnica, možemo zaključiti da nijedan fakultet nema samostalne kolegije koji upućuju na sadržaje što ih uvjetno možemo nazvati "filmskom kulturom". Na sva tri odjela/odsjeka postoje kolegiji koji obrađuju problematiku izgradnje zbirki, pa se može pretpostaviti da se u sklopu kolegija obrađuju i problemi nabave audio-vizualne i multimedij-ske građe. Jednako tako, moguće je pretpostaviti da se s filmom kao medijem i fenomenom studenti susreću na kolegijima kao što su Uvod u kulturalne studije ili Sociologija knjige i čitanja. Kad je riječ o stalnom stručnom usavršavanju, u Hrvatskoj pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici djeluje Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara.¹⁸ Prema tečajevima predstavljenim na mrežnoj stranici Centra može se zaključiti da ne postoje specijalizirani tečajevi za izgradnju filmskih zbirki, ali ni drugih vrsta audio-vizualnih ili multimedij-skih zbirki. Cilj ovog rada nije rasprava o pozicioniranju obrazovanja tzv. filmskih knjižničara u sklopu knjižničarskih kompetencija jer takav pristup zahtijeva novo istraživanje koje bi se primarno bavilo postavljanjem filmske i medijske kulture unutar knjižničarske jezgre, u distribucijsko područje ili na periferiju te njihovom pripadnošću tzv. generičkim kompetencijama. Svrha ovog rada jest potaknuti raspravu o tome gdje je poželjno smjestiti takvu vrstu obrazovanja i je li specijalizacija prihvatljivija na formalnoj ili na neformalnoj razini (s obzirom na problem slabe prohodnosti iz jednog sektora u drugi zbog prevelike specijalizacije).¹⁹

Istraživanje o stručnim kompetencijama – intervju s knjižničarima

Radi utvrđivanja stručnih kompetencija knjižničara koji rade na poslovima izgradnje filmskih zbirki u hrvatskim narodnim knjižnicama, provedeno je istraživanje u 18 narodnih knjižnica. Istraživačko pitanje koje se nametnulo temeljilo se na mišljenju da u hrvatskim narodnim knjižnicama filmske zbirke izgrađuju i vode knjižničari koji nemaju potrebna stručna znanja s obzirom na

specifičnost filmske građe i usluga. Kako bismo dobili odgovor na to kakve stručne kompetencije imaju osobe koje obavljaju spomenute poslove i kakva su njihova razmišljanja o stručnoj naobrazbi, proveli smo intervju. U njemu su postavljena pitanja o mišljenju knjižničara o izgradnji filmskih zbirki i znanjima koja su im potrebna za posao, o aktivnostima koje provode, o prijedlozima u području obrazovanja te o uvjetima rada knjižničara koji sudjeluju u izgradnji filmskih zbirki.

Istraživanje je provedeno metodom polustrukturiranog intervjua u razdoblju od 10. do 23. prosinca 2014.²⁰ U svim je knjižnicama intervjuirana osoba odgovorna za rad s filmovima, osim u jednoj, u kojoj je proveden skupni intervju s četiri osobe.²¹ Radi poštovanja načela anonimnosti, ispitanici su označeni šiframa od K1 do K18. Takav je pristup omogućio da knjižničari otvorenije i detaljnije govore o određenim temama.

Pri definiranju istraživačkog uzorka nastojali smo da budu zastupljene knjižnice iz različitih hrvatskih regija. Stoga su intervjui provedeni u ovim gradovima i knjižnicama: Benkovcu (Gradska knjižnica Benkovac), Osijeku (Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek), Solinu (Gradska knjižnica Solin), Splitu (Gradska knjižnica Marka Marulića: Središnja knjižnica, Knjižnica Brodarica, Knjižnica *Ravne njive*), Šibeniku (Gradska knjižnica *Juraj Šižgorić* Šibenik), Rijeci (Gradska knjižnica Rijeka), Zadru (Gradska knjižnica Zadar), Zagrebu (Knjižnice grada Zagreba: Gradska knjižnica – Informativno-posudbeni odjel, Gradska knjižnica – Medioteka, Knjižnica Tina Ujevića, Knjižnica Dugave, Knjižnica Dubrava, Knjižnica Augusta Cesarca, Knjižnica Silvija Strahimira Kranjčevića, Knjižnica Špansko-sjever) i Zaprešiću (Knjižnice grada Zagreba: Gradska knjižnica Ante Kovačića).

Knjižničarima su postavljena sljedeća četiri pitanja povezana s temom stručnih kompetencija:

1. Možete li ukratko opisati koje su glavne aktivnosti knjižničara u vašoj knjižnici vezane za filmske zbirke?
2. Koja su znanja i vještine potrebna knjižničarima odgovornima za filmske zbirke?
3. Jeste li ste za vrijeme školovanja imali priliku stjecati znanja o filmu?
4. Na koje sve načine stječete svoja znanja o filmu te znanja i vještine korisne za rad s filmskom zbirkom?

Rezultati istraživanja navedeni su u idućem poglavlju.

Rezultati istraživanja

Na pitanje koji su poslovi bitni za filmske zbirke, knjižničari navode da su to nabava, obrada i posudba filmova. Neke od tih aktivnosti povezane su s različitim drugim aktivnostima koje su naveli pojedini knjižničari: nabava filma povezana je s odabirom filmova, osluškivanjem potreba korisnika i upoznavanjem ponude tržišta, prijedlozima za odabir filmova; posudba filmova povezana je, pak, s odgovorima na upite o mogućnostima posudbe,

16 Machala, Dijana. Usvajanje i usavršavanje kompetencija. // Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015., str. 167.

17 Isto, str. 167., 199.

18 Centar za stalno stručno usavršavanje. URL: <http://cssu.nsk.hr/> (26. veljače 2016.).

19 Usporediti: Koenig, prema Machala, str. 229.

20 Intervju s knjižničarima dio su šireg istraživanja provedenoga u sklopu izrade doktorske disertacije *Filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama* Mirka Duića.

21 U jednoj od knjižnica istodobno su intervjuirane četiri osobe jer su knjižnici željeli da sve osobe uključene u izgradnju i rad s filmskim zbirkama budu zajedno intervjuirane.

promidžbom filmske građe, izradom liste novonabavljenih i najgledanijih filmova. Osim tih aktivnosti, za rad s filmskim zbirkama knjižničari smatraju bitnima i ove aktivnosti: organiziranje filmskih događanja (tribine, radionice, projekcije) i kontrolu materijalnog izgleda postojeće građe. Odgovori knjižničara mogu poslužiti kao smjernice za izradu kurikula na razini formalnoga i neformalnog obrazovanja.

Knjižničari su odgovarali i na pitanja o znanjima i vještinama potrebnima ili poželjnima za rad s filmskim zbirkama. Najviše knjižničara tri je aktivnosti navelo kao bitne za filmske zbirke: poznavanje filma i filmske industrije, ljubav prema filmu, formalno filmsko obrazovanje. Najviše knjižničara, njih 12, smatra da je poznavanje filma i filmske industrije potrebno ili poželjno za rad s filmskim zbirkama. S obzirom na anketne odgovore, toj bi stručnoj kompetenciji u programima obrazovanja trebalo dati odgovarajuću važnost. Također, knjižničari smatraju da je vrlo bitna ljubav prema filmu i formalno filmsko obrazovanje. To nisu stručne kompetencije, ali su zasigurno vrlo važne pretpostavke za rad s filmskim zbirkama. Na primjer, u knjižnici K6 ističe da bi bilo dobro kad bi netko u knjižnici bio formalno obrazovan o filmu, završio filmsku akademiju ili slično, ali da to ipak nije prijeko potrebno. Smatraju da ljudi koji vole film s vremenom dovoljno nauče da mogu nabavljati kvalitetne filmove. I u knjižnici K11 navode da je najvažniji preduvjet ljubav prema sedmoj umjetnosti te poznavanje filmske industrije. U knjižnici K15 smatraju da je pozitivna i olakšavajuća prednost posjedovanje filmskog predznaka jer je ono korisno pri odabiru filmova i davanju informacija korisnicima knjižnice. Ostala znanja i vještine koje knjižničari smatraju bitnima za rad s filmskim zbirkama jesu široka opća kultura, studij knjižničarstva, gledanje filmova ("biti filmofil"), istančan filmski ukus te poznavanje audio-vizualne tehnike, na primjer, poznavanje medija na kojima su filmski zapisi (DVD-a, CD-a, VHS kasete) te poznavanje opreme za reprodukciju filmskih zapisa.

Postavili smo knjižničarima pitanje o tome jesu li tijekom školovanja imali priliku učiti o filmu. Iz njihovih je odgovora razvidno da u osnovnoj i srednjoj školi nisu mogli steći znatnija znanja o filmu. Uglavnom se njihovo poznavanje filma temelji na osobnim sklonostima i samostalnom učenju. Na primjer, u knjižnici K15 knjižničar za vrijeme školovanja nije imao priliku učiti o filmu. O filmu je više učio samostalno i od roditelja. Postoje iznimke, primjerice u knjižnici K5, čiji je knjižničar studirao film te ističe da je time stekao presudno teorijsko znanje bez kojega se, smatra, ne može. Taj knjižničar drži da se samo oslanjanjem na trendove ne mogu donositi važne odluke o odabiru filmskih djela. Bitno je istaknuti da taj knjižničar radi u knjižnici koja zapošljava velik broj knjižničara različitih profila jer je riječ o centralnoj knjižnici jednoga od najvećih hrvatskih gradova.

Znatan broj knjižničara ističe da su završili studij komparativne književnosti na kojemu se dosta uči o filmu i o

međusobnim poveznicama različitih umjetnosti, o poveznicama koje knjižničarima mogu biti korisne u različitim aspektima njihova rada. Na primjer, upozoravanjem na to da je film povezan s pojedinom knjigom, glazbenim djelom, stripom ili sl. moguće je pobuditi zanimanje korisnika za većim rasponom djela i za različitim tipovima dokumenata. Zanimljivo je razmišljanje ispitanika u knjižnici K17, jednoj od najvećih knjižnica uključenih u istraživanje, u kojoj smatraju kako bi bilo idealno da s filmovima u knjižnici rade ljudi koji osim standardnih knjižničarskih vještina solidno poznaju područje filma, primjerice da posjeduju znanja o redateljima, glumcima, filmskim nagradama. Stoga smatraju kako bi bilo idealno da s filmskim zbirkama u knjižnici rade diplomirani redatelji dodatno obrazovani za knjižničare.

Za knjižničare je vrlo bitna sposobnost da se samostalno obrazuju i usavršavaju tako da pronalaze i proučavaju informacije korisne za rad s filmskim zbirkama. U vezi s tim, pitali smo knjižničare o načinima na koje stječu znanja o filmu te znanja i vještine korisne za rad s filmskom zbirkom. Naveli su ove načine: izvori na internetu (10 knjižničara), literatura o filmu (osam knjižničara), gledanje filmova (sedam knjižničara), razgovori s korisnicima i filmofilima (pet knjižničara), učenje i informiranje putem svih medija (tri knjižničara), snimanje filmova (jedan knjižničar).

Iz odgovora na to pitanje jasno je da knjižničari na različite načine stječu znanja i vještine korisne u radu s filmskom zbirkom. Posebno su istaknuli internetske izvore. Više je puta spomenuta filmska web baza podataka IMDb. Također, više je knjižničara navelo da se koriste filmskom literaturom koja im je na raspolaganju u knjižnici, da konzultiraju filmske enciklopedije, leksikone i sl.

Zaključak. Cilj ovog rada jest dati uvid koji će pomoći u definiranju stručnih kompetencija potrebnih knjižničarima koji rade na razvoju filmskih zbirki. Razmišljanje o tome koje su stručne kompetencije potrebne knjižničarima za ostvarenje ciljeva njihove knjižnice vezanih za film temeljno je polazište za određivanje najrelevantnijih knjižničarskih kompetencija. Drugi način određivanja kompetencija potrebnih filmskim knjižničarima jest analiza okolnosti u kojima knjižnice djeluju. Posebno je velik utjecaj digitalnih tehnologija jer su filmovi sve dostupniji korisnicima putem interneta – kupnjom (*Netflix, Amazon...*) ili besplatno (*YouTube, Torrent servisi...*). Stručne kompetencije filmskih knjižničara moraju se definirati, razvijati i prilagođivati u skladu s drastično promijenjenim okolnostima u kojima knjižnice djeluju. U umreženom svijetu važnije postaju kompetencije koje knjižničarima omogućuju suradnju s različitim organizacijama. Usto su im potrebne stručne kompetencije koje će im omogućiti razvoj i osmišljavanje inovativnih usluga i aktivnosti. U promijenjenim okolnostima sve je dragocjeniji proaktivni odnos knjižničara koji potiče eksperimentiranje i redizajniranje usluga. Na primjer,

da bi se riješio ili barem ublažio problem nedovoljne raznolikosti filmova u knjižnicama, knjižničari mogu istražiti mogućnosti da same knjižnice objavljuju filmove na DVD-u. S obzirom na dostupnost digitalnih tehnologija, ta je mogućnost danas ostvariva uz mnogo manje financijske troškove nego prije. No izazov pri pokretanju takvih inovativnih projekta može biti to što knjižnice do sada nisu nikada objavljivale filmove na DVD-u. Stoga je potreban proaktivni odnos knjižničara prema takvom projektu – volja i odvažnost da istraže nove mogućnosti uz pomoć kojih možda mogu riješiti neke probleme u izgradnji filmskih zbirki.

Osim navedenih općenitih stručnih kompetencija koje proizlaze iz ciljeva knjižnica i promijenjenih okolnosti u kojima one djeluju, na temelju pregleda literature i intervjua s knjižničarima mogu se izdvojiti ove stručne kompetencije koje knjižničarima mogu biti posebno korisne u radu s filmskim zbirkama:

- dubinsko predmetno, tj. sadržajno poznavanje filma (povijest razvoja hrvatske i svjetske kinematografije; suvremena filmska kretanja; poznavanje kanona hrvatskoga i inozemnog filma; poznavanje različitih vrsta filmova: igrani, dokumentarni, animirani...)
- svijest o prožimanju filma s drugim umjetnostima i s različitim spoznajnim područjima
- poznavanje filmske industrije (proizvodnje, distribucije, promidžbe, prikazivanja filmova)
- poznavanje različitih načina nabave filma (pronalaženje ponuditelja filmova na domaćemu i inozemnom tržištu, vrednovanje i odabir filmova...)
- poznavanje metoda istraživanja potreba korisnika i potencijalnih korisnika filmske zbirke
- poznavanje stanja na području ponude filmova na DVD tržištu te ponude filma u različitim (ne)komercijalnim ustanovama i medijima
- poznavanje metoda promidžbe filmske građe
- katalogizacija i klasifikacija filma
- pronalaženje informacija o znanjima i vještinama korisnika za rad s filmskom zbirkom
- poznavanje različitih izvora za učenje i informiranje o filmu
- poznavanje AV tehnike
- poznavanje tehničkih mogućnosti medija na kojima su filmovi pohranjeni kako bi ih bilo moguće primjereno smjestiti, koristiti se njima i dugotrajno ih očuvati
- posjedovanje široke opće kulture (poznavanje nacionalne i svjetske kulturne baštine, drugih znanosti, umjetnosti, književnosti, glazbe...).

Navedene specijalizirane stručne kompetencije omogućuju filmskim knjižničarima izgradnju kvalitetnih, raznolikih filmskih zbirki i usluga povezanih s njima. Međutim, istraživanje je upozorilo na problem koji znatno otežava

stjecanje tih kompetencija. Naime, stanje na području filmskog obrazovanja u Hrvatskoj vrlo je nepovoljno. O filmu se u osnovnoj i srednjoj školi uči malo i nesustavno. Stoga upravo studiji knjižničarstva i informacijskih znanosti mogu pomoći budućim knjižničarima da steknu opsežnija znanja o filmu i različite stručne kompetencije koje su u ovom radu prepoznate kao potrebne. Na važnost studija upućuje se i u smjernicama IFLA-e, u kojima se navodi da bi studiji knjižničarstva i informacijskih znanosti trebali upoznavati studente s mogućnostima audio-vizualne i multimedijske građe u knjižnicama te ponuditi izborne kolegije za detaljniji uvid onima koji se žele dalje specijalizirati.²² Kada se te preporuke realiziraju u programima studija informacijskih znanosti i knjižničarstva, moći će se očekivati povećanje razine knjižničarskih stručnih kompetencija, a time i razine kvalitete filmskih zbirki i usluga. S obzirom na to da su za izgradnju i rad sa zbirkama filma potrebna specifična znanja, postavlja se pitanje bi li rješenje tog problema bilo uvođenje izbornih kolegija ili ugrađivanje tih programa u postojeće kolegije, u sklopu kojih se obrađuje problematika izgradnje knjižničnih zbirki, kao i pitanje bi li za knjižničare koji su već završili formalno obrazovanje trenutačno najbolje rješenje bilo organiziranje stručnih seminara u sklopu Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara.

LITERATURA

1. Duić, Mirko. 2015. *Filmske zbirke u hrvatskim narodnim knjižnicama*. // Doktorska disertacija. Sveučilište u Zadru.
2. Gilić, Nikica. Sustav medijskog obrazovanja. // *Hrvatski filmski ljetopis*, 9, 36(2003): 53-66.
3. Handman, Gary. *A view outside the mainstream*. // *American Libraries* (studen 2003.), str. 38-40.
4. Horvat, Aleksandra; Laszlo, Marija. *Obrazovanje knjižničara za osnivanje, obnovu i vođenje knjižničnih zbirki*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 37, 3-4(1996): 37-48.
5. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice, 2. izd. (ur. C. Koontz i B. Gubbin). Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb, 2011.
6. Karass, Alan. *Canon, cultural memory, and positive knowledge in humanities education*. // *Music Reference Services Quarterly*, 10, 3-4(2008): 117-126.
7. Kukuljica, Mato. *Vrednovanje filmskoga gradiva*. // *Hrvatski filmski ljetopis*, 14, 56(2008): 85-92.
8. Majcen, Vjekoslav; Turković, Hrvoje. *Kinematografija u Hrvatskoj – Izvještaj o stanju*. // *Hrvatski filmski ljetopis*, 7, 27(2001): 53-95.
9. Machala, Dijana. 2015. *Usvajanje i usavršavanje kompetencija. Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije*. // Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2015.
10. Widzinski, Lori. *The evolution of media librarianship: A tangled history of change and constancy*. // *SIMILE: Studies In Media & Information Literacy Education*, 1, 3(2001): 1-11.

IZVORI

1. Centar za stalno stručno usavršavanje. URL: <http://cssu.nsk.hr/> (26. veljače 2016.).
2. Collins, Amanda. K. *Collection development, digitization and the canon debate*, 2000.

22 IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijsku građu u knjižnicama i drugim ustanovama, 2005., str.10. URL: <http://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (10. veljače 2015.).

URL: <https://sites.google.com/site/mandacoll/collectiondevelopmentandthecanon> (10. veljače 2015.).

3. IFLA. Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama, 2005.

URL: <http://archive.ifla.org/VII/s35/pubs/avm-guidelines04-hr.pdf> (10. veljače 2015.).

4. IFLA/UNESCO Public library manifesto, 1994.

URL: <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994> (10. veljače 2015.).

5. Ministry of Education and Culture, Finland. Quality recommendation for public libraries, 2011. URL: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM35.pdf?lang=en> (10. veljače 2015.).

6. Škola medijske kulture dr. Ante Peterlić.

URL: http://www.hfs.hr/smk_arhiva.aspx (26. veljače 2016.).

Primljeno. 21. veljače 2016.

THE FILM IN THE LIBRARY: THE PROFESSIONAL COMPETENCES OF LIBRARIANS FOR WORK WITH FILM COLLECTIONS

An ever-increasing number of public libraries in Croatia have film collections. The formation of film collections requires various skills and kinds of knowledge for such activities as selection of films, their cataloguing and classification, write-off, the promotion of films and giving information to library users, the evaluation and long-term keeping of films to be carried out successfully.

It is particularly important that what are called film librarians should possess knowledge about different aspects of film: the history of film, contemporary trends, understanding of different genres (feature, documentary, animated), the cinematic preferences of current and future users of libraries, the supply of films in other establishments and media, and an understanding of the technical characteristics of the medium in which the films are shot so that films can be stored and screened properly, as well as looked after over the long term.

In this address, we shall present the basic and specialised kinds of knowledge that are given in librarianship literature as necessary for those librarians who take care of film collections.

Pursuant to a survey of locally produced and foreign specialised writings, the authors will give an insight into the competences that need to be acquired as part of formal tertiary level education or via professional further training.

A confirmation of the theoretical premises of the competences of librarians who work with film collections was obtained by empirical research carried out in 2014 and 2015 for the purpose of a doctoral dissertation entitled "Film collections in Croatian public libraries". Twentythree librarians were interviewed for this research.

One of the aims of the research was to acquire an insight into the professional competences necessary for librarians involved in film. In this address we shall also present the results of this research that relate to the professional competences that librarians think important for work in film collections and their reflections on the ways in which the skills and kinds of knowledge necessary for work with film are acquired.